



מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

פרשת "כי תישא" – נעשה ונשמע – החזון ושברו

אייל שער-אדריכל

ואמלא אותו רוח אלוהים, בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה: לחשוב מחשבות... (על בצלאל - שמות לא ג)

פרשת השבוע "כי תישא" משובצת בין רצף האירועים של גיבושו של עם ישראל מיציאת מצרים בדרכו אל הארץ המובטחת.

בתוך תהליך ההשתנות המדהים של עם שיוצא מעבדות ומסביבה אלילית ומקבל עליו אמונה חדשה תוך מספר שבועות, קורים מספר אירועים במספר רובדים שאחד המעניינים והחריג הינו מעשה העגל.

ברובד החזון המוסרי נמסרים עשרת הדברות העקרונות המוסריים לברית שבין האל לישראל ופרוט המצוות הפולחניות, המשפטים והחוקים בנושאים שונים.

ברובד החזון- הפיסי האומנותי- מפורטים באריכות בפרשת תרומה ההוראות לבניית המשכן, הכלים, האביזרים והבגדים ואופן הפולחן ובפרשת יקהל הביצוע המקביל של ההוראות – כפי שתארתי בהרחבה במאמר קודם.

הרבדים נשזרים בתוך העלילה של יציאת מצרים, התלאות במדבר, התגבשות העם והמנהיגות, המלחמה בעמלק, מעמד הר סיני, מעשה העגל, שבירת לוחות הברית, בניית המשכן.

ברקע קיים המתח של פרטים וקבוצות בעם אשר המעבר והשינוי אינו מופנם ושיאו מגיע במעשה העגל.

רבים ניסו להבין ולהסביר את המעשה התמוה של העם שכרת לפני מספר ימים ברית עם האל במעמד הר סיני, לאחר שהובהר לו בדיבר הראשון והשני:

אנכי ה' אלוהיך... לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל תמונה,, לא תשתחוה להם ולא תעבדם... " (שמות כ')

איסור עבודה זרה חוזר מייד לאחר מעמד הר סיני באמירה המפורשת:

לא תעשון איתי, אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם. (שמות כ כ).

ההסברים מגוונים –

ר' יהודה הלוי מסביר כי מתוך מאות אלפי בני ישראל שהיו במעמד הר סיני מדובר בקבוצת שוליים (ערב רב) של שלושת אלפים אנשים שהובילה את מעשה העגל.

קאסוטו מסביר כי אצל עמי המזרח הקדמוניים – נהגו לתאר את אלוהיהם יושבים על חיות. כוונתו של אהרון ליצור צורה מוחשית שתסמל את משכנו של האלהים, כי טרם נמסר לו מעשה המשכן.

רש"י והרמב"ן מסבירים כי כוונת אהרון ליצור סמל תחליף זמני למשה שנעלם - למנהיג אשר יוביל אותם. ואם אולי ישוב, יעזבוהו וילכו אחריו כבראשונה.

הרמב"ם במורה נבוכים מסביר כי לא פשוט לשנות את טבעו של אדם ולעבור ממצב למצב באופן פתאומי גם בדברי רוח וגוף.

כאן אני נוטה יותר לתפיסה הפסיכולוגית כי כדי לחולל שינוי ממשי, יש ליצור שינוי מהמעלה השניה. יש לגרום למעשה השונה בתכלית משגרת ההבטחות, הסכמות ובריתות.

האמונה היהודית הינה פנימית, מופשטת ומכירה באלוהות שנמצאת בכל, מעבר למושגים הפשוטים של אמונה בגרמי הטבע, בצלמים שמסמלים אלילים לעת מצוא.



מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

מכאן שהתגובה למעשה העגל נועדה לשבור את המוסכמות, לזעזע את הספקנים, להוביל למעשה באותה שפה של עובדי אלילים – של רדידות וריקנות מסכת העגל בן חלוף, שניתן לטחינה עד דק ולהשמדה פיסית של עובדי העגל.

יש משמעות למחיקת זכר סמלי התרבות המצרית שפנו אליה עורף – במיוחד בפולחן. זאת על מנת להתחיל בבניית המשכן היהודי הנייד המרובע – שפונה מזרחה בניגוד לפרמידות שחלק מפתחיהם מופנה למערב-לערב כחלק מפולחן המתים.

במקביל ראוי ללבן את המשמעות וההשלכות של האמירה "נעשה ונשמע" לאחר מעמד הר סיני בפרשת משפטים הקודמת לפרשתנו.

למה להקדים את העשייה לשמיעה?

הלא נאמר להם קודם קבלת עשרת הדברות: "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי ... ויענו כל העם יחדיו ויאמרו: כל אשר דיבר אלוהים נעשה" (שמות יט ה-ח)

ולאחר מעמד הר סיני: "ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים, ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דיבר ה' נעשה" (שמות כד ג).

אולם למחרת, לאחר זבח העולות: "ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם, ויאמרו: כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כד ז).

מכאן פונה אני אל הצורך העמוק של הקשבה, למידה והפנמה של שינוי, טרם מעשה. במיוחד עבורנו, כמתכננים – כל אחד בתחומו – אנחנו לומדים ועורכים תכנית פעולה לפני ביצוע המעשה. פרשת כי תישא נמצאת בתווך של הרובד החמרי, בין שתי פרשות כפולות ומפורטות של מעשה המשכן – ההכנות בפרשת תרומה והביצוע בפרשת פקודי.

אולם ברובד הרוחני החשוב ביותר חלק מהעם ואולי המנהיגים לא מכין את עצמו לשינוי, לא מקשיב ולא מפנים וכאן חטא העגל נוצר – תוך איום לשבירת החזון.

"ובלב כל חכם לב נתתי חכמה, ועשו את כל אשר צויתוך... (אהליאב - שמות לא ג)

מוקדש למנהיגים ולמתכננים – סוף מעשה במחשבה תחילה.